

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

دوره ۱۴، شماره ۴ - شماره پیاپی ۵۱، زمستان ۱۳۹۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۰

صص: ۷۴-۹۴

بررسی ارتباط هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی در بین

نسل امروز و گذشته (جوانان و والدین آنها) در شهر اصفهان

الهه کیانی فلاورجانی^۱ سیدناصرحجازی^{۲*} محمدعلی چیت ساز^۳

۱- دانشجوی دکتری جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

۲- استادیار گروه جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

۳- استادیار گروه جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

چکیده

دوران گذار از سنت به مدرنیته همراه با تحولات بزرگ فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بوده است. یکی از مهمترین تغییرات حاصل از جامعه نوگرا را می توان در آنچه به تفاوت نسل امروز و گذشته یا شکاف نسل ها مشهور شده است، مشاهده نمود. در این مقاله سعی بر آن است که تغییرات فرهنگی ارزش های مذهبی و ارزش های خانوادگی در ارزش های دو نسل والدین و فرزندان مورد شناسایی قرار گرفته و راهکارهایی در جهت زدودن آثار منفی آن در خانواده ها و در جامعه ارائه نماید. این مقاله با تکیه بر مهمترین نظریه های جامعه شناسی همچون نظریه تغییرات فرهنگی اینگلهارت و نظریه کنش پارسونز به بررسی هنجارها و ارزش های مذهبی و هنجارها و ارزش های خانوادگی پرداخته است. کار میدانی تحقیق در شهر اصفهان با روش پیمایش و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت گرفت. برای سنجش اعتبار پرسشنامه از دو نوع اعتبار محتوا و صوری و برای محاسبه پایایی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. حجم نمونه ۵۹۰ نفر و جامعه آماری شامل والدین (بالاتر از ۳۵ سال) و جوانان (۱۵ تا ۳۰ سال) بوده اند. حجم نمونه در مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان به تفکیک سن و جنس و منطقه محل سکونت پر می شود. نمونه گیری به شیوه سهمیه ای متناسب انجام شده است. جهت تجزیه و تحلیل از روش های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و در سطح آمار استنباطی از تحلیل عاملی تاییدی و معادلات ساختاری و آزمون T با دو گروه مستقل استفاده شده است. بین هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی در بین نسل امروز و گذشته (جوانان و والدین آنها) رابطه وجود دارد. پس در مجموع، نتیجه می گیریم که تغییرات فرهنگی ارزش های مذهبی و ارزش های خانوادگی جوانان و والدین آنها در شهر اصفهان متفاوت است.

واژگان کلیدی: تغییرات فرهنگی، سرمایه فرهنگی، ارزش های مذهبی، ارزش های خانوادگی

مقدمه و بیان مسئله

واژه جدال برانگیز جهانی شدن^۱، حکایت از دنیای ارتباطاتی دارد که همه فرهنگ‌ها راتحت تاثیر قراردادده چنانکه می‌توان یکی از ویژگی‌های مهم فرهنگ‌ها را تغییرپذیری آن‌ها دانست. بدین مفهوم که هیچ فرهنگ ثابتی وجود ندارد و فرهنگ‌ها دائم در حال تغییر و تحول می‌باشند. تغییرات فرهنگی و در نگاهی کلی‌تر تغییرات اجتماعی از چالش‌های ذهنی جامعه‌شناسان اولیه بوده است. بدین مفهوم که تلاش بزرگان جامعه‌شناسی مثل دورکیم، وبر، زیمل و... در جهت تئوریزه کردن مفهوم فرهنگ و تغییرات فرهنگی بوده و به جرأت می‌توان گفت که علت پیدایش برخی رشته‌های علمی مثل جامعه‌شناسی و حوزه مطالعات فرهنگی، تغییراتی بود که جهان از قرن هیجدهم به خود دید و خیلی از جامعه‌شناسان دغدغه خود را تغییرات فرهنگی قراردادند و مسئله آنها گذر از جامعه سنتی به مدرن بوده است.

در گذشته، اصفهان به عنوان شهری سنتی و مذهبی شناخته شده بود. در آن فضای سنتی ویژگی‌های فرهنگی مثبت از قبیل «ساده زیستن و قناعت پیشگی»، «روابط سالم خانوادگی و اجتماعی»، «صله رحم»، «برنامه‌های جمعی مذهبی و سنتی»، «روابط عاطفی و دوستانه قوی»، «پاکی و زهد و اخلاص»، «تلاش و کار و کوشش»، «احساس مسئولیت فردی و اجتماعی»، «شادابی و آرامش»، «یکدلی و یکرنگی و صمیمیت» و «احساس رضایت و خشنودی» به چشم می‌خورد و افراد جامعه توانسته بودند با «خود»، «طبیعت»، «زمین» و «دیگران» کنار آیند و سازش و سازگاری داشته باشند. حتی در دوره قبل از انقلاب، به دلیل عدم گسترش وسایل ارتباط جمعی و امکان برقراری تماس جدی و سریع با خارج از اصفهان، نه در شهر اصفهان و نه در شهرهای اطراف آن هیچکدام استحاله فرهنگی قابل توجهی صورت نگرفته بود و اصالت سبک زندگی سنتی اصفهانی و آداب و رسوم مخصوص این دیار تا حد زیادی حفظ شده بود. پیروزی انقلاب اسلامی، برای مدتی حدود دو دهه، وضعیت فوق را تثبیت و تقویت کرد، زیرا همانطور که بسیاری از صاحب نظران اظهار داشته اند این انقلاب اساساً یک حرکت ضد غربی و یورش علیه مظاهر فرهنگ غربی و بازگشت به ارزش‌ها و فرهنگ سنتی، بومی و مذهبی بود. اما آرام آرام، به ویژه بعد از گذشت دو دهه از عمر انقلاب، آثار تغییرات شدید فرهنگی در ایران و حتی در جامعه مذهبی و سنتی ریشه داری چون اصفهان بروز نمود، به طوری که هرچه به جلو آمده ایم و از انقلاب دور شده ایم این تغییر فرهنگی نمایان تر و شدیدتر شده است.

به نظر می رسد که اکنون بخش قابل توجهی از مردم اصفهان ، خاصه جوانان اصفهانی ، از فرهنگ اصیل سنتی خود فاصله گرفته و به سمت و سوی فرهنگ غربی ، یعنی آنچه که می توان به « شبه مدرنیسم ۱ » تعبیر کرد، گرایش پیدا کرده اند یا به عبارت دیگر دچار مرض «غرب زدگی» شده اند . اکنون دیگر گروه هایی از جوانان اصفهانی و حتی سایر اقشار و طبقات آن احساس و گفتار و رفتار دیروز را ندارند و دچار نوعی «عقد خود کم بینی فرهنگی» شده اند. با مراجعه به مکان هایی چون کافی شاپ ها ، کافی نت ها ، باشگاه های بیلارد ، فروشگاه های محصولات فرهنگی و حتی با رفتن به کوچه ها و خیابان های معمولی شهر ، مدارس ، دانشگاه ها و خانواده ها می توان آثار و نشانه های فرهنگ و سبک زندگی غربی را در میان گروه های مختلف مردم ، مخصوصاً جوانان ، مشاهده کرد. شاید اغراق نباشد اگر بگوییم که امروزه یکی از عوامل مهم و عمده اختلاف بین نسلی و شکاف میان خانواده ها (اختلاف بزرگسالان و کهنسالان با نوجوانان و جوانان) به موضوع مورد بحث یعنی فرهنگ مربوطه می شود. معمولاً جوان ترها در مقایسه با بزرگترها یا پیران گرایش بیشتری به فرهنگ بیگانه و رغبت و توجه کمتری به فرهنگ سنتی و بومی و مذهبی خود دارند و به طور کلی افراطی تر و آتشی تر و تندروترند. بی شک برای دست یافتن به این مهم، پاسخگویی به سوالات ذیل به عنوان مسأله اصلی این تحقیق حائز اهمیت است؛ روند و شتاب تغییرات فرهنگی جوانان شهر اصفهان در مقایسه با والدینشان، چگونه است؟ آثار و پیامدهای تغییرات فرهنگی ارزش های مذهبی و ارزش های خانوادگی در شهر اصفهان چه بوده و راهکارهای مواجهه با آن کدامند؟ تغییرات فرهنگی ارزش های مذهبی و ارزش های خانوادگی در چه ابعادی صورت گرفته و وضعیت آن به لحاظ نسلهای مختلف، چگونه می باشد؟ اگر جامعه در حالت فاصله گیری نسلی بین جوانان و والدینشان است، ابعاد این فاصله در چه حد است؟ آیا ما در بین جوانان اصفهان شاهد تغییرات فرهنگی از جمله بروز نگرش ها و ارزش های جدید در حیطه دین و مذهب، خانواده و جنسیت و ارزشهای اجتماعی می باشیم؟

پیشینه پژوهش و چارچوب نظری

پیشینه پژوهش

- پژوهش علی اصغرعباسی و دیگران (۱۳۹۲) ، با عنوان « بررسی مقایسه ای ارزش های جوانان و سالمندان » انجام گرفته است؛ یافته ها نشان داد که دو گروه سنی از نظر ارزش های فردی تفاوت معناداری با هم داشته اند. البته قابل ذکر است که در تمامی موارد مطرح شده جوانان و سالمندان اهمیت موضوع را اذعان داشته اند اما میزان

اهمیت و اولویت بندی آنها متفاوت بوده است. نگاه توصیفی - تحلیلی و حتی به گونه مشاهده مستقیم یا تجربی، حاکی از تغییر فضای فرهنگی- فکری دو نسل حاضر می باشد که نیاز به تعمق بیشتری دارد.

- پژوهش مریم زارع (۱۳۸۴) ، با عنوان « بررسی تغییر نگرش‌ها و رفتارهای دینی جوانان » انجام گرفته است؛ همپوشانی دارد. بر اساس یافته‌های پژوهشی، در زمینه اعتقاد دینی و رفتار فردی دینی بین دانشجویان که نماینده قشر مدرن جامعه هستند با غیردانشجویان تفاوتی وجود ندارد و علاوه بر این هردو گروه کاملاً " معتقد و پایبند به اصول دینی می‌باشند. در زمینه رفتار جمعی دینی، نتایج نشان می‌دهد که سکولاریسم اجتماعی در حال اتفاق افتادن می‌باشد، بدین معنی که علاوه بر اینکه دانشجویان در زمینه رفتار جمعی دینی سکولارتر از غیر دانشجویان می‌باشند، سکولاریسم اجتماعی در بین غیر دانشجویان هم مشاهده می‌شود و عده زیادی از غیر دانشجویان رفتارهای جمعی دینی را اصلاً "انجام نمی‌دهند. در زمینه نگرش دینی نتایج نشان داد که دانشجویان نگرش دینی مدرن‌تری نسبت به غیر دانشجویان دارند. بطور کلی باید گفت که دانشگاه موجب نمی‌شود که اعتقادات دینی خدشه‌دار شود اما نوعی نگرش به دین را تغییر می‌دهد، بدین معنی که تساهل و تسامح دینی را تشدید می‌کند.

- پژوهش محمدی (۱۳۹۴) ، با عنوان « بررسی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان به بررسی تغییرات فرهنگی و افت باروری در ایران برپایه تحلیل ثانوی » انجام گرفته است؛ نتایج پژوهش نشان داد که رابطه کاملاً معناداری میان متغیرهای فردگرایی، دینداری، سکولاریسم و ارزش‌های خانوادگی در میان مراکز استانی ایران با نرخ‌های باروری در این استان‌ها وجود دارد.

- پژوهش عبدی و گودرزی (۱۳۷۸) ، با عنوان « تحولات فرهنگی در ایران » انجام گرفته است؛ به نظر عبدی تحول چند حوزه خانواده، اوقات فراغت، روابط اجتماعی، رفتارها و اعتقادات مذهبی و نیز باورها در آینده میان مدت نه هم جهت است و نه این که شدت یکسانی دارد. گرچه پیش‌بینی این تحولات در بسیاری از موارد به طور قطعی میسر نیست، لیکن با فرض ثابت بودن کلیه شرایط (که در واقع فرض ناممکن است)، صرفاً بر حسب اتکا به تغییرات سطح تحصیلات، توزیع سنی و سطح درآمد، می‌توان روندهای محتمل‌تر را پیش‌بینی کرد. نتایج نشان می‌دهد که وجوه مختلف نهاد خانواده و دیدگاه‌هایی که نسبت به ساخت و کارکرد این نهاد وجود دارد، در حال طی کردن مسیری است که اجماع بیشتری نسبت به آن‌ها مشاهده می‌شود: این تحول به سوی قراردادی‌تر شدن، خصوصی‌تر و هسته‌ای‌تر (هسته‌ای‌تر شدن به معنای کوچکتر شدن وهم به معنای محدود شدن روابط و وابستگی آن به سایرین از قبیل پدر و مادر ... است) شدن است.. همچنین افزایش موافقت با دیدگاه‌های برابری‌جویانه میان زن و مرد در تصمیم‌گیری، شغل و حقوق و نیز دمکراتیزه شدن و حذف خشونت می‌باشد. گرچه بعضی از ویژگی‌های آن مثل مهریه و خواستگاری که ابعاد سنتی خانواده هستند، به علت ضرورت‌های

کارکردی کماکان در حوزه فرهنگ عمومی برقرار خواهند ماند. در زمینه خانواده نیز ضعف پدرسالاری و افزایش مشارکت در تصمیم گیری ها میان زن و مرد و کم شدن تعداد فرزندان و هسته ای تر شدن ساخت خانواده در کشور قطعی به نظر می رسد.

- سعیده مظفری (۱۳۸۷) پژوهشی با عنوان « رابطه ویژگی های شخصیتی و تفکر انتقادی با باورهای دینی » در دانشگاه تهران انجام گرفته است. وی هدف پژوهش خود را پیش بینی باورهای دینی براساس ویژگی های شخصیتی و تفکر انتقادی در دانشجویان سال اول دانشگاه تهران بیان کرده است. این پژوهش با ابزار پرسشنامه صورت گرفته است که نتایج آن بیانگر کند متغیرهای ویژگی های شخصیتی و تفکر انتقادی توانایی پیش بینی و تبیین واریانس باورهای دینی را دارند.

ایگور گراسمن و مایکل ورنام (۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان « ساختار اجتماعی، تغییرات فرهنگی، بیماریهای مسری، سکولاریسم و مصیبت » با استفاده از هشت مشخصه ی فرهنگی شخصی گرا و ۵ فرضیه، تغییرات فرهنگی در ایالات متحده آمریکا که در طی سده بیست میلادی رو به افزایش بوده است با بررسی فراوانی شخص گرای در موضوعات کتابها، استفاده از نامهای خاص در نامگذاری کودکان، فراوانی تک فرزندی، زندگی مجردی و تک نفری، و میزان طلاق مورد پژوهش قرار داده است و به این نتیجه رسیده است که ساختار سیاسی-اجتماعی تاثیر شگرفی بر شخص گرای دارد.

چارچوب نظری

از آنجایی که هدف اصلی پژوهش حاضر تطبیق و آزمون نظریه اینگلهارت در مورد تحول فرهنگی بر تحولات فرهنگی جامعه ایران است، نظریه خاص این تحقیق نظریه اینگلهارت در کتاب "تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی" است که در قالب نظریه های برد متوسط در جامعه شناسی می گنجد. اما بسیاری از داده های خام در مورد جامعه ایران براساس رویکرد کلان پارسونزی نسبت به ارزشها و نگرشهای افراد در جامعه بدست آمده است (ارزشها و نگرشهای ایرانیان، ۱۳۸۲). بر این اساس چارچوب نظری تحقیق حاضر مشخصا تلفیقی است از نظریه اینگلهارت در مورد تحول فرهنگی، نظریه عمومی کنش پارسونز و نظریه منش و میدان بوردیو. این تلفیق را می توان در قالب گنجاندن دو نظریه برد متوسط (نظریه اینگلهارت و بوردیو) در بستر یک «رویکرد نظری کلان»^۱ در باب فرهنگ، جامعه و مهمترین مولفه های آن ها قرار داد. در پژوهش حاضر برای بررسی میزان شکاف نسلی در

^۱ - Paradigm

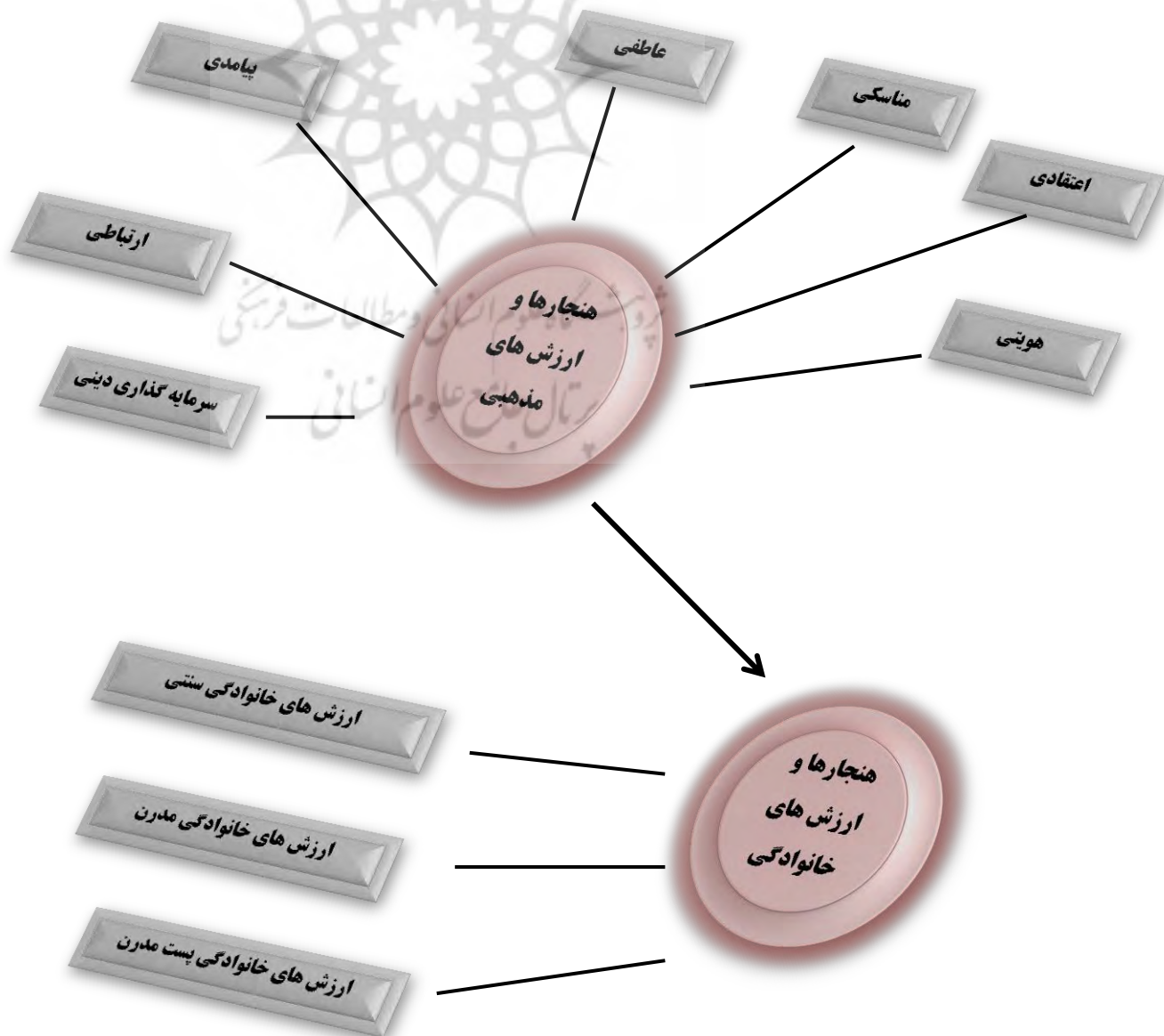
ارزش های جوانان و سالمندان تئوری ساختی - کارکردی پارسونز مورد استفاده قرار گرفت.. پارسونز پدیده شکاف نسلی را در مجموعه نظریه کنشی خود به صورت غیر مستقیم بررسی کرده است. براساس نظریه وی در عملی که از فرد سر می زند و او آن را کنش می نامد، سه عنصر شامل نظام فرهنگی، نظام رفتاری و نظام شخصیتی وجود دارد. این سه نظام محیط های درون کنشی نظام اجتماعی هستند. خاصیت کنش، معنی دار و ارادی بودن آن است و دارای جنبه نظام مند نیست. این کنش دارای ابعاد انسانی و اجتماعی است. در نظر پارسونز نظام فرهنگی دارای سه جزء است: باورها، عقاید و هنجارها (ستار، ۱۳۸۸: ۲۵۶). این اجزاء در طول گذشت زمان در جامعه شکل می گیرد و از نسلی به نسل دیگر می رسند. در واقع ارگانیزم در فرایند تعامل با نظام فرهنگی، بخشی از موارد سه گانه فوق را در نظر گرفته و آنان را درونی می کند. بنابراین متناسب با نظریه پارسونز، کنشگر در متنی قرار می گیرد که شامل نهادها، هنجارها و ارزش ها و نمادها و دیگر کنشگران می شود و همان طور که بیان گردید از آنجایی که فرد در خلأ زندگی نمی کند و با محیط و اطرافش در ارتباط و تعامل است، هرگونه عاملی که سبب اختلال با دیگر کنشگران اطراف شخص شود یا هرگونه عاملی که سبب انتقال، ناقص هنجارها و ارزش های مندرج در نظام فرهنگی شود موجب سرگردانی و حیرانی کنشگر می شود و در نهایت به ایجاد فاصله اجتماعی و فقدان تفاهم بین کنشگر و دیگر کنشگران - والدین، سابقه داران مسئولان ذی ربط آموزش و پرورش و گروه های همسالان - و در نهایت منجر به ایجاد شکاف میان نسل های مختلف می شود، به عبارت دیگر جامعه پذیری و درونی کردن، ارزشها، هنجارها توسط کنشگر به تداوم فرهنگی و پیوند بین نسلی کمک می کند و ناتوانی در جامعه پذیری به شکاف نسلی منجر می شود.

اینکلهارت چگونگی روابط میان نیاز و تمایل در خرده نظام شخصیت (رابطه میان ارضاء نیاز و به وجود آمدن نیازهای جدید در سطحی بالاتر) را با فرضیه کمیابی توضیح می دهد و سپس نشان می دهد که این ارضاء نیازهای اولیه می تواند کل نظام شخصیت را دستخوش تغییر قرار داده (رابطه میان تمایلات نیازی با کل نظام) و سپس در قسمت های بعدی پژوهش خود به مدل کردن اثرات روابط میان تمایلات نیازی و نظام شخصیت با روابط میان تمایلات نیازی و اعیان اجتماعی و فرهنگی می پردازد. در واقع نشان می دهد که هنگامی که جزء نیازی شخصیت به گونه ای (مانند ارضاء شدن یک نیاز) تغییر کرد چگونه کل شخصیت نیز تغییر می کند (توجه به نیازهای بالاتر و عالی تر) و این تغییر چه تاثیراتی بر روی رابطه میان سوگیری های نظام شخصیت کنشگر نسبت به اعیان اجتماعی و فرهنگی (نگرش) می گذارد.

بورديو جامعه را فضایی اجتماعی مرکب از مجموعه به هم پیوسته های از میدانها (ساختارها) و افراد دارای عادتواره - های مرتبط با میدانها میدانند که به عنوان کنشگر در قالب فرهنگ و قواعد حاکم بر میدان های اجتماعی با هم در

تعامل و رقابت قرار دارند (عبداللهی، ۱۳۸۹: ۱۵). عاملان اجتماعی براساس جایگاهی که در فضای اجتماعی دارند و میزان حجم و وزن سرمایه، جایگاههای مختلف و رفتارهای مختلفی دارند (پرستش، ۱۳۹۰: ۵۷) یعنی عاملان در هر جایگاه با فرهنگهای مختلف، جامعه پذیری همان جایگاه را تجربه میکنند و در نتیجه، این شرایط بیرونی در وجود آنها به طور ناخودآگاه و غیرارادی درونی میشود و ترجیحات، سلیقه، ادراک، نگرش، احساسات و عمل (انواع فعالیتها) آنها را شکل میدهد (بوردیو، ۱۳۹۱: ۲۳). بوردیو به این ویژگی ها که تحت تأثیر شرایط وجودی جایگاههای اجتماعی در افراد درونی میشوند و تجسم می یابند و راهنمای ادراک و اعمال آنها میشوند، هابیتاس (عادتواره) میگوید (بوردیو، ۱۳۹۱: ۲۳۹). از نظر بوردیو، هابیتاس یک شبکه ادراکات است که فرد از طریق آن جهان و پدیده های اجتماعی را درک میکند و به کنش می پردازد که این کنش در میدان های اجتماعی صورت میگیرد (بوردیو، ۱۳۸۸: ۴۴). در زمینه تغییرات فرهنگی نیز میتوان گفت هر چه عادتواره های جوانان و بزرگسالان در زمینه های فرهنگی، متفاوت تر باشد، نشان از وقوع تغییرات فرهنگی بیشتر بین دو نسل است.

۳.۲. مدل تجربی پژوهش

روش تحقیق

این پژوهش از نوع تحقیقات پیمایشی است که یکی از متداول ترین روش های تحقیق کمی در تحقیقات پهنانگر بوده و به لحاظ ماهیت کاربردی و به لحاظ زمانی مقطعی می باشد.

جامعه آماری، روش نمونه گیری و حجم نمونه

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه والدین (بالا تر از ۳۵ سال) و جوانان (۱۵ تا ۳۰ سال) در شهر اصفهان بوده اند، بوده و برای بدست آوردن نمونه معرف، از روش نمونه گیری سهمیه ای متناسب استفاده شد. سپس ۲۹۵ پرسشنامه در جوانان ۱۵ تا ۳۰ سال و ۲۹۵ پرسشنامه در بین والدین بالای ۳۵ سال در مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان به تفکیک سن و جنس و منطقه محل سکونت توزیع گردید. جهت تجزیه و تحلیل از روش های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و در سطح آمار استنباطی از تحلیل عاملی تاییدی و معادلات ساختاری با نرم افزار Amos با ورژن ۲۴ و آزمون T با دو گروه مستقل با نرم افزار SPSS با ورژن ۲۴ استفاده شد.

ابزار جمع آوری داده

در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. فرایند طراحی پرسشنامه بدین صورت بود که ابتدا با استفاده از تجربیات تحقیقات پیشین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته بعد بندی و شاخص سازی شدند و پرسشنامه محقق ساخت طراحی شد. گویه های سنجش متغیرهای اصلی تحقیق بر اساس طیف لیکرت طراحی و از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف نمره دهی شدند. بعد از اتمام این مرحله، گویه های مذکور به نظر استادان و کارشناسان متخصص رسید تا دیدگاه های ایشان برای تعدیل و اصلاح گویه ها لحاظ شود و از این بابت اعتبار پرسشنامه محرز گردد. سپس پرسشنامه بین ۳۰ نفر از اعضای جامعه اماری توزیع و تکمیل گردید تا اندازه گیری میزان پایایی پرسشنامه نیز ممکن شود.

پایایی پرسشنامه

برای احراز پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج تحلیل نشان داد برخی گویه ها بهتر است حذف یا جایگزین شوند. سپس پرسشنامه اصلاح شده توسط ۳۰ نفر دیگر تکمیل شد و این بار داده ها حاکی از دقت قابل قبول پرسشنامه در اندازه گیری متغیرهای تحقیق بود.

جدول شماره ۱: میزان آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد گویه	میزان آلفا کرونباخ
ارزش های مذهبی	۲۶	۰/۸۰
ارزش های خانوادگی	۲۷	۰/۷۹

یافته های تحقیق

یافته های توصیفی

نمونه آماری متشکل از ۲۹۵ نفر جوانان می باشند که ۵۰ درصد از کل نمونه را تشکیل می دهند. همچنین ۲۹۵ نفر مرد می باشند که ۵۰ درصد از کل نمونه را دربر می گیرند. ۲۹۳ نفر زن می باشند که ۴۹/۷ درصد از کل نمونه را تشکیل می دهند. همچنین ۲۹۷ نفر مرد می باشند که ۵۰/۳ درصد از کل نمونه را دربر می گیرند.

بر اساس سطح تحصیلات، ۲۳۸ نفر از نمونه ۵۹۰ نفری، دارای تحصیلات لیسانس می باشند که ۴۰/۳ درصد از کل نمونه را تشکیل می دهند که با توجه به نتایج بیشترین درصد را شامل می شوند و ۱۸ نفر از نمونه ۵۹۰ نفری، دارای تحصیلات دکتری می باشند که ۳/۱ درصد از کل نمونه را تشکیل داده اند که با توجه به نتایج کمترین درصد را به خود اختصاص داده است.

بر اساس وضعیت فعالیت، ۱۸۳ نفر از نمونه ۵۹۰ نفری، دانشجو می باشند که ۳۱ درصد از کل نمونه را تشکیل می دهند که با توجه به نتایج بیشترین درصد را شامل می شوند. و ۸ نفر از نمونه ۵۹۰ نفری، طلبه می باشند که ۱/۴ درصد از کل نمونه را تشکیل داده که با توجه به نتایج کمترین درصد را به خود اختصاص داده است.

یافته های استنباطی

برآورد و آزمون الگوهای اندازه گیری (الگوهای تحلیل عاملی تاییدی)

جهت مشخص کردن اینکه شاخص ها تا چه اندازه برای الگوهای اندازه گیری قابل قبول می باشند ابتدا الگوهای اندازه گیری جداگانه مورد تحلیل قرار گرفت.

جدول شماره ۲: شاخص های کلی برازش الگوهای اندازه گیری

سازه شاخص	ارزش های خانوادگی	ارزش های مذهبی	مقدار مطلوب	وضعیت
CMIN/DF	۳/۲۴۰	۲/۸۷۹	بین ۱ تا ۳	مطلوب
PCFI	۰/۹۶۵	۰/۷۲۲	مساوی یا	مطلوب
GFI	۰/۹۹۷	۰/۹۳۶	مساوی یا	مطلوب
RMR	۰/۰۲	۰/۰۴	کمتر از ۰/۰۵	مطلوب
CFI	۰/۹۹۳	۰/۸۹۵	مساوی یا	مطلوب
RMSEA	۰/۰۷۰	۰/۰۷۷	کمتر از ۰/۰۸	مطلوب

در نهایت با توجه به جدول بالا می توان نتیجه گرفت که الگوهای اندازه گیری از برازش خوبی برخوردار هستند و به عبارتی شاخص های کلی این مورد را تایید می کنند که داده ها به خوبی از الگوها حمایت می کنند. با توجه به اینکه تقریباً مقدار بارهای عاملی در بیشتر موارد بالاتر از ۰/۵۰ و با توجه به شاخص جزئی P (دارای مقدار صفر برای همه گویه ها) و شاخص های کلی می توان نتیجه گرفت که گویه ها بخوبی داده ها را می سنجد.

نتایج تحلیل فرضیات تحقیق

فرضیه اول: به نظر می رسد بین هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی نسل امروز (جوانان) در شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

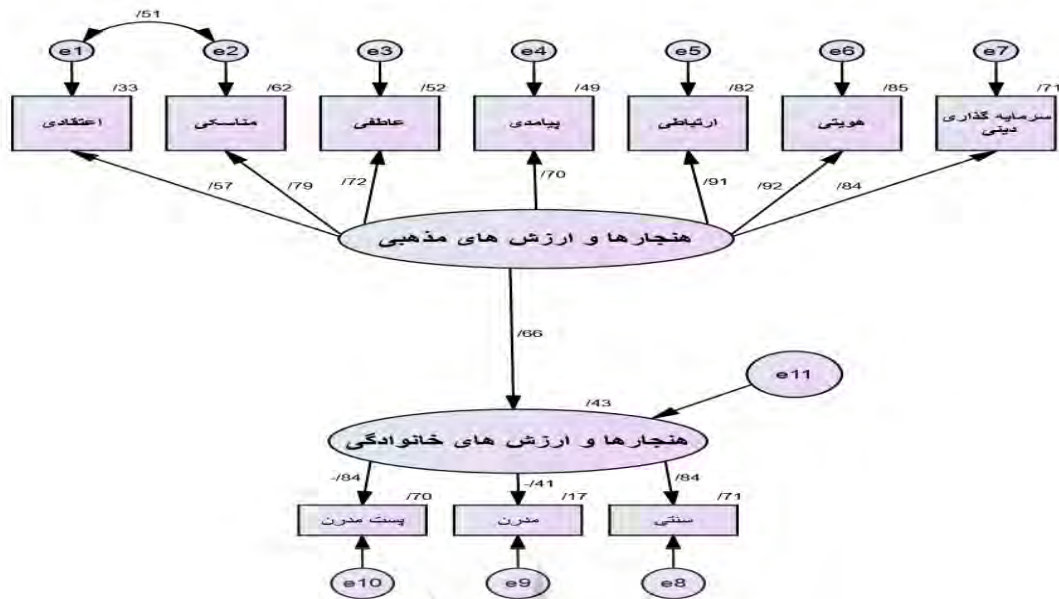
جدول ۳: شاخص های کلی برازش تحلیل مدل معادلات ساختاری فرضیه اول

وضعیت	مقدار مطلوب	مقدار	شاخص	
			انگلیسی	معادل فارسی
-	-	۲۰۷۹/۷۲	χ^2	خی دو
مطلوب	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۳۷	RMR	ریشه میانگین مربعات باقیمانده
مطلوب	مساوی یا بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۰	CFI	شاخص برازش تطبیقی
مطلوب	مساوی یا بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۰	IFI	شاخص برازش افزایشی
مطلوب	بزرگتر از ۰/۵۰	۰/۵۴	PGFI	شاخص نیکویی برازش مقتصد
مطلوب	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۶۷	RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد
مطلوب	بین ۱ تا ۳	۲/۸۱۳	CMIN/DF	خی دو بهنجار شده

نتایج جدول (۵)، گویای این مطلب است که مدل تحقیق دارای برازش مطلوبی است و ساختار عاملی در نظر گرفته شده برای آن قابل قبول است.

جدول ۴: ضریب رگرسیونی (نتیجه آزمون فرضیه اول)

نتیجه	P	مقدار بحرانی	ضریب رگرسیونی	فرضیه	فرضیه اصلی
تایید	۰/۰۰۰	۸/۰۲۱	۰/۶۵۹	ارزش های مذهبی ← ارزش های خانوادگی	اول

شکل ۲: مدل معادلات ساختاری فرضیه اول

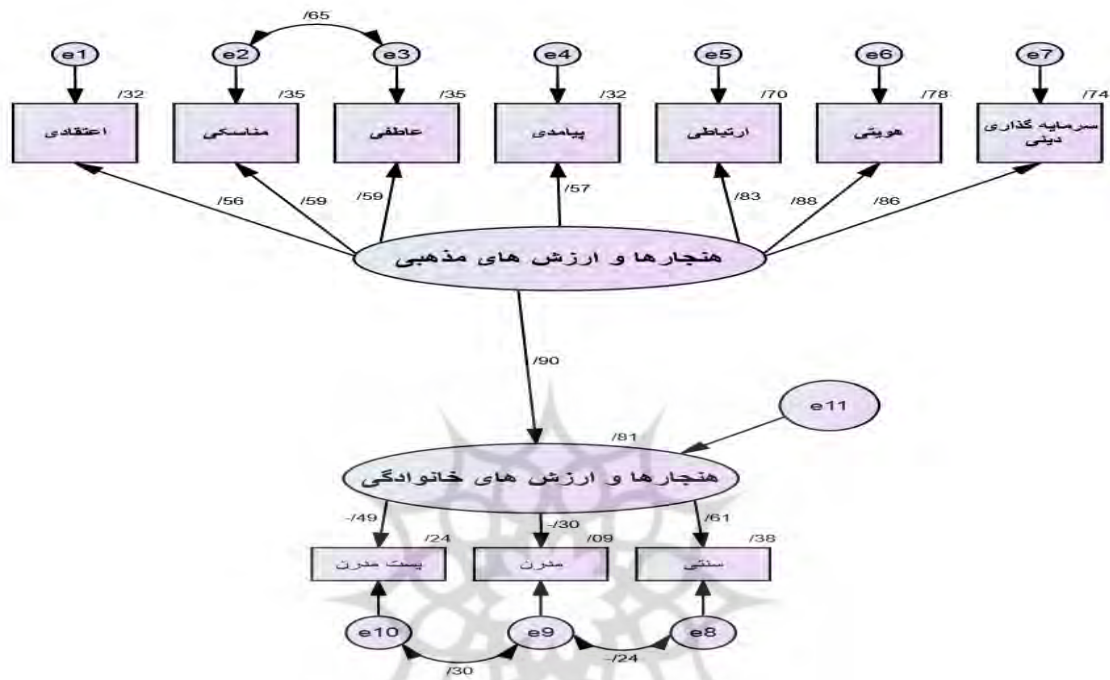
ضریب تاثیر استاندارد شده برای فرضیه اول پژوهش ۰/۶۵۹ و مقدار P برای نشان از تایید این فرضیه دارد. پس با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که بین هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی نسل امروز (جوانان) در شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم: به نظر می رسد بین هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی نسل گذشته (والدین) در شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

جدول ۵: شاخص های کلی برازش تحلیل مدل معادلات ساختاری فرضیه دوم

وضعیت	مقدار مطلوب	مقدار	شاخص	
			انگلیسی	معادل فارسی
-	-	۱۶۰۴/۷۱	χ^2	خی دو
مطلوب	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۳۷	RMR	ریشه میانگین مربعات باقیمانده
مطلوب	مساوی یا بیشتر از ۰/۹۰	۰/۸۹	CFI	شاخص برازش تطبیقی
مطلوب	مساوی یا بیشتر از ۰/۹۰	۰/۸۹	IFI	شاخص برازش افزایشی
مطلوب	بزرگتر از ۰/۵۰	۰/۵۹	PGFI	شاخص نیکویی برازش مقتصد
مطلوب	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۵۵	RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد
مطلوب	بین ۱ تا ۳	۲/۶۶۱	CMIN/DF	خی دو بهنجار شده

نتایج جدول (۵)، گویای این مطلب است که مدل تحقیق دارای برازش مطلوبی است و ساختار عاملی در نظر گرفته شده برای آن قابل قبول است.

شکل ۳: مدل معادلات ساختاری فرضیه دوم

جدول ۶: ضریب رگرسیونی (نتیجه آزمون فرضیه دوم)

نتیجه	P	مقدار بحرانی	ضریب رگرسیونی	فرضیه	فرضیه اصلی
تایید	۰/۰۰۰	۷/۷۵۶	۰/۸۹۸	ارزش های مذهبی ← ارزش های خانوادگی	دوم

ضریب تاثیر استاندارد شده برای فرضیه دوم پژوهش ۰/۸۹۸ و مقدار P برای نشان از تایید این فرضیه دارد. پس با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که بین هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی نسل گذشته (والدین) در شهر اصفهان رابطه وجود دارد.

آزمون مقایسه میانگین دو جامعه مستقل

جدول ۷: نتایج آزمون میانگین متغیرها بر اساس دو گروه

آزمون لوین		فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف میانگین								متغیرها	
F	Sig	T	درجه آزادی	Sig(۲-tailed)	اختلاف میانگین	والدین	جوانان	حد پایین	حد بالا		
۶۵/۶۱	۰/۰۰۰	-۱۷/۲۰	۵۸۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۳	۴/۱۲	۳/۱۸	-۱/۰۴	-۰/۸۳	برابری	ارزش های
		-۱۷/۱۳	۴۹۹/۸۳	۰/۰۰۰	-۰/۹۳			-۱/۰۴	-۰/۸۳	عدم	
۰/۳۳۳	۰/۵۶۴	۷/۲۰	۵۸۲	۰/۰۰۰	۰/۱۸	۳/۰۱	۳/۱۹	۰/۱۳	۰/۲۳	برابری	ارزش های
		۷/۲۱	۵۸۱/۵۳	۰/۰۰۰	۰/۱۸			۰/۱۳	۰/۲۳	عدم	

برای آزمون برابری واریانس های دو جامعه از نتایج آزمون لوین استفاده می شود با توجه به اینکه مقدار Sig برای این آزمون در ارزش های مذهبی کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد، پس فرض عدم برابری واریانس ها تایید می گردد. و برای متغیرهای ارزش های خانوادگی فرض برابری واریانس ها تایید می گردد. پس با توجه به اینکه مقدار معناداری برای ارزش های مذهبی، ارزش های خانوادگی کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد می توان نتیجه گرفت که تفاوت میانگین متغیرهای ذکر شده برای هر دوی جامعه (جوانان و والدین) معنادار است و به عبارتی می توان گفت تفاوت معناداری میان میانگین ارزش های مذهبی، ارزش های خانوادگی در بین جوانان و والدین وجود دارد. و میانگین ارزش های مذهبی والدین بالاتر از جوانان می باشد. و میانگین ارزش های خانوادگی جوانان بالاتر از والدین می باشد. پس در مجموع، نتیجه می گیریم که ارزش های مذهبی و ارزش های خانوادگی جوانان و والدین آن ها در شهر اصفهان متفاوت است.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر، به بررسی ارتباط هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی در بین نسل امروز و گذشته (جوانان و والدین آنها) در شهر اصفهان پرداخته است. در این قسمت به تفسیر نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده های استخراج شده پرداخته است و براساس فرضیات تحقیق و اهداف آن، راهکارهای مدیریتی مناسب و هم چنین پیشنهاداتی مبتنی بر یافته های پژوهش ارائه شده است. و پس از آن برخی از محدودیت هایی که این پژوهش با آن مواجه بوده، بیان شده است.

بررسی میزان شکاف نسلی در ارزش های جوانان و سالمندان با نظریه تئوری ساختی - کارکردی پارسونز مطابقت دارد. کیفیت زندگی ما و چگونگی رفتار و مناسبات و روابطی که با دیگر مردم داریم، به طور مستقیم

متأثر از نظام ارزشی است که به آن پایبندیم. در واقع ارزش ها، تعیین کننده الگوهای رفتاری، گفتاری و عملکردی ما می باشد. از نظر پارسونز ارزش های جامعه از طریق فرایند اجتماعی شدن یاد گرفته می شود و بر این اساس بین ارزش های فردی و ارزش های اجتماعی پیوند بوجود می آید. ارزش ها از طریق فرایند جامعه پذیری درونی می شود، به واسطه ی جامعه پذیری ارزش ها، امکان برقراری نظم اجتماعی در جنبه های (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی) ممکن می شود.

نتایج یافته های تحقیق با نظریه کنش پارسونز مطابقت دارد. نظریه کنش پارسونز بیانگر این نکته است که کنشگر در انتخاب ابزار جهت دستیابی به هدف متأثر از: الف- شرایط زیستی، ارثی و محیطی و ب- عقاید، باورها و فرم های جاری در جامعه است. زیرا کنشگر و عامل در خلأ زندگی نمی کند. بلکه در محیطی طبیعی و اجتماعی در صدد کسب ابزار مناسب جهت دستیابی به اهداف مورد نظرش زندگی می کند.. پارسونز پدیده شکاف نسلی را در مجموعه نظریه کنشی خود به صورت غیر مستقیم بررسی کرده است. براساس نظریه وی در عملی که از فرد سر می زند و او آن را کنش می نامد، سه عنصر شامل نظام فرهنگی، نظام رفتاری و نظام شخصیتی وجود دارد. این سه نظام محیط های درون کنشی نظام اجتماعی هستند. خاصیت کنش، معنی دار و ارادی بودن آن است و دارای جنبه نظام مند نیست. این کنش دارای ابعاد انسانی و اجتماعی است.

تفاوت در هنجارها و ارزش های مذهبی با هنجارها و ارزش های خانوادگی در نسل امروز و گذشته با نظریه تغییرات فرهنگی اینگلهارت مطابقت دارد. اینگلهارت چگونگی روابط میان نیاز و تمایل در خرده نظام شخصیت (رابطه میان ارضاء نیاز و به وجود آمدن نیازهای جدید در سطحی بالاتر) را با فرضیه کمیابی توضیح می دهد و سپس نشان می دهد که این ارضاء نیازهای اولیه می تواند کل نظام شخصیت را دستخوش تغییر قرار داده (رابطه میان تمایلات نیازی با کل نظام) و به مدل کردن اثرات روابط میان تمایلات نیازی و نظام شخصیت با روابط میان تمایلات نیازی و اعیان اجتماعی و فرهنگی می پردازد. در واقع نشان می دهد که هنگامی که جزء نیازی شخصیت به گونه ای (مانند ارضاء شدن یک نیاز) تغییر کرد چگونه کل شخصیت نیز تغییر می کند (توجه به نیاز های بالاتر و عالی تر) و این تغییر چه تاثیراتی بر روی رابطه میان سوگیری های نظام شخصیت کنشگر نسبت به اعیان اجتماعی و فرهنگی (نگرش) می گذارد.

تغییرات فرهنگی بین دو نسل با نظریه میدان و عادت واره بوردیو همخوانی دارد. بوردیو جامعه را فضایی اجتماعی مرکب از مجموعه ی به هم پیوسته ای از میدان ها (ساختارها) و افراد دارای عادت واره های مرتبط با میدان ها می داند که به عنوان کنشگر در قالب فرهنگ و قواعد حاکم بر میدان های اجتماعی با هم در تعامل و رقابت قرار دارند. عاملان اجتماعی براساس جایگاهی که در فضای اجتماعی دارند و میزان حجم و وزن سرمایه،

جایگاه های مختلف و رفتارهای مختلفی دارند. یعنی عاملان در هر جایگاه با فرهنگ های مختلف، جامعه پذیری همان جایگاه را تجربه می کنند و در نتیجه، این شرایط بیرونی در وجود آن ها به طور ناخودآگاه و غیرارادی درونی می شود و ترجیحات، سلیقه، ادراک، نگرش، احساسات و عمل (انواع فعالیت ها) آن ها را شکل می دهد. بورديو به این ویژگی ها که تحت تأثیر شرایط وجودی جایگاه های اجتماعی در افراد درونی می شوند و تجسم می یابند و راهنمای ادراک و اعمال آنها می شوند، هایتاس (عادتواره) می گوید. از نظر بورديو، هایتاس یک شبکه ادراکات است که فرد از طریق آن جهان و پدیده های اجتماعی را درک می کند و به کنش می پردازد که این کنش در میدان های اجتماعی صورت می گیرد. در زمینه تغییرات فرهنگی نیز میتوان گفت هر چه عادتواره های جوانان و بزرگسالان در زمینه های فرهنگی، متفاوت تر باشد، نشان از وقوع تغییرات فرهنگی بیشتر بین دو نسل است.

یافته های تحقیق با پژوهش علی اصغر عباسی و دیگران (۱۳۹۲)، همخوانی دارد. یافته های این تحقیقات نشان داد که دو گروه سنی از نظر ارزش های فردی تفاوت معناداری با هم داشته اند. البته قابل ذکر است که در تمامی موارد مطرح شده جوانان و سالمندان اهمیت موضوع را اذعان داشته اند اما میزان اهمیت و اولویت بندی آنها متفاوت بوده است. نگاه توصیفی - تحلیلی و حتی به گونه مشاهده مستقیم یا تجربی، حاکی از تغییر فضای فرهنگی - فکری دو نسل حاضر می باشد که نیاز به تعمق بیشتری دارد.

با توجه به مطالب ذکر شده در تحقیقات پیشین و نظریات جامعه شناسانه و تحقیق حاضر، به این نتیجه می رسیم که نسل امروز (جوانان) در مقایسه با نسل گذشته (والدینشان)، دچار تغییرات فرهنگی در هنجارها و ارزش های مذهبی و هنجارها و ارزش های خانوادگی شده اند.

مسئله ریشه یابی ارزش های نسل جوان در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی شان می تواند نقش زیادی در حل تعارضات نسل های والدین و فرزندان داشته باشد. عدم توجه به خواسته های نسل جوان هزینه های زیادی را هم برای خانواده ها و هم برای نهادهای مختلف جامعه در پی خواهد داشت. موضوع مورد مطالعه این تحقیق می تواند راهکارهای مفیدی را در نزدیک سازی افکار و عقاید و ارزش ها و معیارهای هر دو نسل فراهم نموده و از تنش های خانوادگی ناشی از تضارب افکار والدین و جوانان و نیز تنش های موجود در جامعه که ناشی از عدم تفاهم و سازگاری نسل گذشته که مسئولین نهادهای اجتماعی و فرهنگی را نیز شامل می شود و نسل جدید که جوانان هستند، جلوگیری نماید. بر طبق فرضیات تحقیق، در شهر اصفهان، نسل امروز (جوانان) در مقایسه با نسل گذشته (والدینشان)، دچار تغییرات فرهنگی در هنجارها و ارزش های مذهبی و هنجارها و ارزش های خانوادگی شده اند. پیشنهاد می شود:

۱- ایجاد کانون های فرهنگی و اجتماعی با مشارکت جوانان، میانسالان و بزرگسالان و با مشارکت و حمایت و همراهی نهادهای دولتی می تواند به این امر کمک شایان توجهی نماید.

۲- گسترش مراکز اوقات فراغت که در آن ها جوانان و بزرگسالان بتوانند در کنار یکدیگر به گذران اوقات بیکاری خود پرداخته و در تعامل با یکدیگر به فعالیت های گوناگون ورزشی، تفریحی، هنری و فرهنگی بپردازند؛ موجب تقرب افکار و عقاید آن ها شده و می تواند تفاهم و درک متقابل ارزش ها و خواسته های آن ها را به همراه داشته باشد.

۳- استفاده هر چه بیشتر از تلویزیون به عنوان رسانه ملی در اجرای برنامه های گفتگو و مناظره بین دو نسل والدین و جوانان می تواند در این زمینه بسیار تاثیر گذار باشد.

۴- هنجارسازی های مثبت و ترویج فرهنگ بومی و کاهش رشد فرهنگ غربی و از خود بیگانگی. در اجرای این تحقیق، محقق با محدودیت هایی مواجه شد که برخی از این محدودیت ها به علت ماهیت این نوع از پژوهش های علمی که در حوزه انسانی قرار دارند اجتناب ناپذیر است. عدم آشنایی پاسخگویان با مسایل پژوهشی که در نحوه پاسخ دادن به سؤالات پرسش نامه تا چه اندازه از روی صداقت پاسخ داده اند. عدم اطلاع از این موضوع که تا چه اندازه سؤالات پرسش نامه برای آزمودنی قابل فهم بوده و از روی درک و استنباط به آن پاسخ داده اند. محدودیت در کنترل متغیرها، همه متغیرهای مداخله کننده در موقعیت پژوهش ممکن است بر روی نتایج تحقیق تاثیر بگذارد. نمونه برداری این پژوهش نسبت به جامعه آماری کل اصفهان کافی به نظر نمی رسد و ناگزیر نتایج این پژوهش را باید با احتیاط به شهر اصفهان تعمیم داد.

منابع

- آزادارمکی، تقی و غیاثوند، احمد. ۱۳۸۳. جامعه شناسی تغییرات فرهنگی. چاپ اول، تهران: نشر آن.
- آزادارمکی، تقی، ۱۳۸۱، نظریه های جامعه شناسی، چاپ دوم، تهران، نشر سروش .
- آزادارمکی، تقی، ۱۳۸۳، تغییرات اجتماعی در ایران، تهران. ، نشر اجتماع.
- آزادارمکی، تقی، ۱۳۸۷، جامعه شناسی فرهنگ، تهران: نشر علم .
- آزادارمکی، تقی، ۱۳۸۷، جامعه شناسی جامعه شناسی در ایران، تهران، نشر کلمه.
- آزادارمکی، تقی ۱۳۸۸ تحلیل ثانویه ارزشهای فرهنگی، انتشارات دانشگاه تهران .
- استونز، راب، ۱۳۷۹ متفکران بزرگ جامعه شناسی (مهرداد میردامادی، مترجم). تهران: نشر مرکز
- اسماعیلی، رضا، ۱۳۷۹، فرهنگ و نقش آن در جوامع پیشرفته، ترجمه مریم وتر، تهران: نشر کویر .
- اسمیت، فیلیپ و الگزنדר رایلی، ۱۳۹۴، نظریه فرهنگی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر علمی.
- اسمیت، فیلیپ. ۱۳۸۴. درآمدی بر نظریه فرهنگی. ترجمه حسن پویان. تهران: نشر دفتر پژوهش های فرهنگی

- ایمان، محمدتقی، ۱۳۹۶، فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ چهارم، تهران، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه .
- اینگلهارت، رونالد ۱۳۹۳ تحولات فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی. (مریم وتر، مترجم). تهران: انتشارات کویر .
- اینگلهارت، رونالد. ۱۳۷۳. تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی. ترجمه: مریم وتر. تهران: نشر کویر
- اینگلهارت، رونالد. ۱۳۷۸، نوسازی و پسا-نوسازی. نشریه ارغنون. شماره ۱۳، صص ۱-۳۴.
- اینگلهارت، رونالد. ۱۳۸۱. فرهنگ و دموکراسی. نشریه ارغنون. شماره ۲۰، صص ۹۳-۱۱۶.
- بوردیو، پیر (۱۳۹۱) تمایز، نقد اجتماعی قضاوت های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر ثالث .
- بوردیو، پیر، ۱۳۸۴، شکل های سرمایه در سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی، توسعه، گردآوری کیان تاج بخش، ترجمه افشین خاک باز و حسن پویان، تهران، نشر شیرازه .
- بوردیو، پیر، ۱۳۸۸، نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردیها، تهران: انتشارات نقش و نگار .
- بیلینگتون، روزاموند و دیگران، ۱۳۸۰ فرهنگ و جامعه: جامعه شناسی فرهنگ، ترجمه فریبا عزبدفتری، نشر قطره .
- پرستش، شهرام (۱۳۹۰) روایت نابود ناب، تحلیل بوردیویی بوف کور در میدان ادبی ایران، تهران: نشر ثالث .
- پوردیو، پیر، ۱۳۹۰، نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردیها، تهران: نقش و نگار .
- پیر حسنلو، علی. (۱۳۸۱). فهم تحولات اینگلهارت. نشریه آفتاب. سال دوم، شماره بیستم، صص ۵۲-۵۹.
- توسلی، غلام عباس ۱۳۶۹ جامعه شناسی کار و شغل. تهران: انتشارات سمت .
- چلبی، مسعود، ۱۳۷۵، جامعه شناسی نظم، تهران: نشر نی .
- رضاءیان، علی و منصور وثوقی، ۱۳۹۳، بررسی جامعه شناختی تغییرات فرهنگی در مناطق لک نشین، فصلنامه مطالعات جامعه ناختمی ایران، سال چهارم، شماره پانزدهم .
- رنگین کمان ، ۱۳۸۵، تحول فرهنگی ایرانیان (تطبیق نظریه اینگلهارت بر ارزشها و نگرشهای ایرانیان)، دانشگاه تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی .
- ریتزر، جورج. ۱۳۷۴. نظریه جامعه شناسی دردوران معاصر. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: چاپ علمی
- ساروخانی، باقر، ۱۳۷۷، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی (جلد ۱ اصول و مبانی)، تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی .
- ساروخانی، باقر، ۱۳۸۰، درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی، چاپ سوم، جلد ۱، تهران، کیهان .
- سامووار ، لاری ، ریچارد پورتر، لیزا استفانی، ۱۳۷۹، ارتباط بین فرهنگها، ترجمه غلامرضا کیانی و سید اکبر میرحسینی، چاپ اول، تهران، انتشارات باز .
- شجاعی زند، علیرضا، ۱۳۸۵، مسیرهای محتمل در عرفی شدن ایران، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۷، شماره ۸ .
- شجاعی زند، علیرضا، ۱۳۹۳، نقد و ارزیابی گویه های به کار رفته در پیمایش های دینداری در ایران، نشر راهبرد فرهنگ، دوره ۷، شماره ۲۶ .
- عبداللهی، محمد (۱۳۸۹). مفاهیم کلیدی بوردیو، ترجمه محمد مهدی لیبی، تهران: نشر افکار .
- فاضلی، محمد، ۱۳۸۶، جامعه شناسی مصرف موسیقی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات .
- فریزر، جیمز، ۱۳۸۳، شاخه زرین: پژوهشی در جادو و دین، ترجمه کاظم فیروزمند، موسسه انتشارات آگه .

- قاسمی، وحید، ۱۳۸۹. مدل یابی معادله ساختاری با کاربرد نرم افزار ایمس، تهران: جامعه شناسان.
- قاسمی، وحید، ۱۳۸۷، «آموزش روش های کمی پیشرفته»، جزوه درسی مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- قلی زاده، بهنام، ۱۳۸۳، جهانی شدن فرهنگ و بحران هویت، نشریه ایران.
- کرسول، جان، (۱۳۹۱)، روش های پژوهش ترکیبی، ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرایی، چاپ اول، تهران، نشر آبیژ.
- گاربارینو، مروین، ۱۳۷۷، نظریه های مردم شناسی، ترجمه عباس محمدی اصل، تهران، موسسه انتشارات آوای نور.
- گرانمایه، بهروز، ۱۳۷۷، فرهنگ و جامعه، انتشارات شریف.
- گگی روشه، ۱۳۷۶، (تغییرات اجتماعی). منصور وثوقی، مترجم. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی، ۱۳۷۵، جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
- لادیر، ژان، ۱۳۸۰، رویارویی علم و تکنولوژی با فرهنگ ها، ترجمه پروانه سپرده، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- لاری سامووار و دیگران، ۱۳۷۹، ارتباط بین فرهنگ ها، ترجمه غلامرضا کیانی، اکبر میرحسینی، تهران: انتشارات باز.
- لووی میشل و نعیر، سامی، ۱۳۷۶، مفاهیم اساسی در روش لوسین گلدمن، ترجمه محمد جعفر پوینده، تهران، نشر سرچشمه.
- محسنی منوچهر ۱۳۸۶ بررسی در جامعه شناسی فرهنگی ایران، تهران، پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۰)، روش تحقیق کیفی ضد روش ۲، چاپ اول، تهران، انتشارات جامعه شناسان.
- مید، مارگارت، ۱۳۶۵، بلوغ در ساموا، ترجمه مهین میلانی، شرکت نشر ویس.
- مید، مارگارت، ۱۳۸۲، آدمیان و سرزمین ها، ترجمه علی اصغر بهرامی، چاپ دوم، نشر نی.
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. دفتر طرح های ملی. ۱۳۸۱. یافته های پیمایش در ۲۸ مرکز استان کشور: ارزش ها و نگرش های ایرانیان. تهران: نشر طرح های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. دفتر طرح های ملی. ۱۳۸۲. یافته های پیمایش در ۲۸ مرکز استان کشور: ارزش ها و نگرش های ایرانیان: (موج دوم). تهران: نشر طرح های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. دفتر طرح های ملی. ۱۳۸۳. گسست و تدوام نسلی: گارگاه تحلیل یافته های پیمایش ارزش ها و نگرش های ایرانیان. تهران: نشر طرح های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- هانتینگتون، ساموئل، ۱۳۸۱، برخورد تمدن ها و بازسازی نظم جهانی، ترجمه محمدعلی حمید رفیعی، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- The decay of American culture?: Pitirim Sorokin's view on the relevance of the sex revolution". *Relacje Międzykulturowe*. ۲ (۲): ۱۰۵-۱۲۰.
- Archer, M (۱۹۸۸) *Culture and Agency: The Place of Culture in Social Theory*, Cambridge University Press, Cambridge.

- Boeree, George, (۱۹۹۸), Viktor Frankl (Personality Theories), Psychology Department, Shippensburg University.
- Bourdieu, P. (۱۹۸۵). The Forms of capital .In j. G. Richardson (Ed), Handbook of theory and research for the sociology of education, (pp.۲۴۱-۲۵۸), New York: Green wood .
- Cuzzort, R. P. and King, E. W. (۱۹۹۵), Twentieth-Century social thought (۵th ed.). New York, NY: Harcourt Brace College Publishers.
- Dolabela Chagas, Luiz Carlos (۲۰۰۳), the ultimate meaning of viktor frankl, viktor frankl institute of Logo therapy.
- Durkheim, Emile (۱۹۸۴). The Division of Labour in Society, anslated by W.D. Halls, Basingstoke: MacMillan.
- Freire.P. (۱۹۷۰) pedagogy of the oppressed Newyork: Continuum.
- Inglehart, R. (۱۹۹۰). Culture shift in advanced industrial society. Princeton: Princeton University Press.
- Garfinkel, Harold. (۱۹۶۷) Studies in Ethnomethodology. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Glock C.Y and Stark. (۱۹۶۵). The Dimensions of Religiosity, Religion and Society in Tension , Chicago Rand McNally.
- Hacıhasanoglu, I. and Hacıhasanoglu, O (۲۰۰۵), Cultural processes and Physical change in Sisli Istanbul.
- Hsu, S (۲۰۰۲), A transformation of traditional Chinese residential architecture in Richmond B. C (Greatervancouver) , PhD Dissertation, Dalhousie University, Halifax, Novascotia.
- Jeffries, Vincent (۲۰۰۵). "Pitirim A. Sorokin's integralism and public sociology". The American Sociologist. ۳۶ (۳-۴):۶۶-۸۷. doi:۱۰,۱۰۰۷/s۱۲۱۰۸-۰۰۵-۱۰۱۷-x. JSTOR ۲۷۷۰۰۴۳۴.
- John Durham Peters and Peter Simonson. (۲۰۰۴) Mass Communication and American Social Thought: Key Texts, ۱۹۱۹-۱۹۶۸. Rowman & Littlefield.
- Johnston, Barry V (۱۹۸۷). "Pitirim Sorokin and the American sociological association: The politics of a professional society". Journal of the History of the Behavioral Sciences. ۲۳ (۲): ۱۰۳-۱۲۲.
- Johnston, Barry V (۱۹۸۷). "Pitirim Sorokin and the American sociological association: The politics of a professional society". Journal of the History of the Behavioral Sciences. ۲۳ (۲): ۱۰۳-۱۲۲.

- Krotov, Pavel (۲۰۱۲). "Pitirim Sorokin Studies in Russia in the Context of the New Section on Altruism, Morality, and Social Solidarity in the American Sociological Association". *The American Sociologist*. ۴۳ (۴): ۳۶۶-۳۷۳.
- Lerner. D. (۱۹۵۸) *the passing of traditional society* Newyork: Free Press
- Glock, C. & Stark, R. (۱۹۶۵) *Religion and society in Tension*, Chicago: Rand McNally.
- Lerner, D. (۱۹۵۸). *The passing of traditional society: Modernizing the Middle East*. Free Press.
- Lerner, Daniel (۱۹۶۴). *The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East*. Free Press of Glencoe.
- Merton, Robert, ۱۹۶۴, *social theory and social structure*, London, free press .
- McLuhan, Marshall ,۱۹۷۹, *Understanding Media: The Extensions of Man*, Published by: Werklund School of Education, University of Calgary.
- Mhasa, M., Gomes, C. (۲۰۰۰), *Rural housing in Bangladesh: An inquiry to Housing typology, Construction Technology*.
- Parsons, Talcott. (۱۹۳۷). *the Structure of Social Action: A Study in Social Theory with Special Reference to a Group of Recent European Writers*. New York: McGraw-Hill
- Parson, T. (۱۹۴۹). *Essays in Sociological Theory*. Glencoe, IL.
- Parsons, T and Edward Shils (۱۹۵۱), *toward a general theory of action*. New York: Harper and Row.
- Parsons, Talcott, ۱۹۵۱, *action theory*, Englewood, wood cliffs: Perncticle Hall .
- Parsons, Talcott, ۱۹۵۱, *the social system*, Glencoe, IL, free press .
- Ponomareva, Inna (۲۰۱۱). "Pitirim a Sorokin: The interconnection between his life and scientific work". *International Sociology*. ۲۶ (۶): ۸۷۸-۹۰۴.
- Piko, B, & Fitzpatrick, K. (۲۰۰۴). *Substance use, religiosity, and other Protective factors among Hungarian adolescents*□, *Addictive Behaviors*, ۲۹,
- Rogers, E (۲۰۰۰).*Diffution of Innovations theory*. Viewed December ۲۰۱۱. Available at: <http://nml.gov/pnr/eval/rogers.html>. (Accessed ۸ Feb ۲۰۱۱.)
- Shah, Hemant (۲۰۱۱). *The Production of Modernization: Daniel Lerner, Mass Media, and the Passing of Traditional Society*. Philadelphia: Temple University Press. ISBN ۹۷۸-۱-۴۳۹۹-۰۶۲۶-۲
- Samarajiwa, R. (۱۹۸۷). *The murky beginnings of the communication and development field: Voice of America and the passing of traditional society*. *Rethinking Development Communication*, ۳-۱۹.

- Schwartz, S.H., & Bardi, A. (۲۰۰۱). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross cultural Psychology*, ۳۲(۳):۲۶۸ – ۲۹۰.
- Smelser.Niel, ۱۹۶۰, social change in the industrial Revolution, London, Routledge & Kegan Paul .
- Smith. T.W, (۲۰۰۴). The Generation Gap Revisited, Network on transitions to adulthood, Issue ۶. Available at: <http://transitions.s410.sureserver.com/wp-content/uploads/۲۰۱۱/۰۸/chap-۶-formatted.pdf>.
- Sorokin, Pitirim (۱۹۹۲ Long journey: autobiograph (in Russian). Moscow: Terra. p. ۹.
- Turgat, H. (۲۰۰۱), Culture, continuity and change: Structural anahysis of the Housing pattern in squatter settlement, Global Environment Research (GBER)
- Twenge, J.M. (۲۰۰۶). Generation Me. Free Press (Simon & Schuster) Executive Summary prepared by Steve Eubanks,(originally fordistribution at Azusa Pacific University, ۴/۰۶; revised for general release ۸/۰۶)
- Verma.MS. (۲۰۰۷). Generation gap: Who is to blame?Available at: <http://www.merineews.com/catFull.jsp?articleID=۱۲۸۳۳۲>.